

مقاله پژوهشی

بررسی اندیشه سیاسی نسل چهارم انقلاب اسلامی ایران نسبت به آرمان‌های
اولیه انقلاب (استقلال - آزادی و عدالت اجتماعی)
فاطمه باقری^۱، محمد رضا مایلی^۲، محمد علی خسروی^۳، علی اکبر امین^۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۲/۱۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۸/۲۱

چکیده:

این مقاله با هدف بررسی اندیشه سیاسی نسل چهارم انقلاب اسلامی ایران نسبت به آرمان‌های اولیه انقلاب یعنی استقلال- آزادی و عدالت اجتماعی نگاشته شده است. روش مورد استفاده در این پژوهش پیمایش است. جامعه آماری ما جوانان ۱۸ تا ۲۹ سال شهر شیراز در سال ۱۳۹۹ می‌باشد که از بین این جوانان ۴۰۰ نفر را به عنوان نمونه آماری انتخاب کرده و از آنان نظر سنجی انجام شده است. نتایج فرضیات این پژوهش نشان می‌دهد که نگرش نسل چهارم انقلاب در مورد آزادی این است که آزادی یعنی اینکه افراد در فکر و بیان آزاد باشند و همچنین آزادی در شغل و پوشش داشته باشند. استقلال برای آنها چندان در اولویت قرار ندارد و بیشتر خواستار عدالت اجتماعی هستند.

واژگان اصلی: نسل چهارم انقلاب، آرمان‌های انقلاب، استقلال، آزادی، عدالت اجتماعی.

---

۱. دانشجوی دکتری علوم سیاسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۲. استادیار علوم سیاسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

Mr_mayeli42@yahoo.com

۳. استادیار علوم سیاسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۴. استادیار علوم سیاسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

مقدمه:

حوزه علمیه شکاف نسلی پدیده‌ای است که در هر جامعه‌ای به تناسب تغییرات اجتناب ناپذیر اجتماعی و فرهنگی اتفاق می‌افتد. از نظر برخی صاحب نظران شکاف نسلی امری مفید است و منجر به پیشرفت جامعه می‌شود اما در جوامع در حال گذار وضع به گونه دیگری است بدین صورت که چون ارزش‌ها و هنجارهای جدیدی که در نسل جدید رشد می‌کند با باورهای سنتی سازگاری ندارد حوزه ارزش‌ها به یک کانون بی‌ثباتی و بحران تبدیل می‌شود. بر اساس تحقیقات انجام شده پیرامون شکاف نسلی در ایران طی دو دهه ۱۳۷۰ و ۱۳۸۰ (آزاد ارمکی، ۱۳۷۹؛ معیدفر، ۱۳۸۳؛ تاجیک، ۱۳۸۳) می‌توان گفت که هر چه به سال‌های آخر دهه ۱۳۸۰ نزدیک‌تر می‌شویم، گسست‌های ارزشی- فرهنگی بین نسل جوان و بزرگسالان افزایش بیشتر شده است. و در دهه ۹۰ نیز به همین ترتیب گسست‌های ارزشی و فرهنگی رو به افزایش است. شکاف نسلی از آن رو نگران‌کننده است که با بحران هویت پیوندی عمیق پیدا کرده است. واژه نسل در معنی عام به معنی یک رسته هم‌دوره که در یک زمان از یک دنیای مشترک بهره‌می‌گیرند اطلاق می‌شود (جاجرمی، ۱۳۷۷؛ ۱۸۸) در جایی دیگر نسل اینگونه تعریف شده است: گروهی از افراد که در فاصله زمانی معینی به دنیا آمده‌اند و موقعیت‌های تاریخی خاص و علایق خاص در سطح فردی و سیستمی آنها را از یکدیگر تفکیک می‌کند (رحیمی، ۱۳۹۰: ۱۸۸) اصطلاح «تفاوت نسلی» به معنای اختلافی طبیعی در باورها، ارزش‌ها و هنجارهای میان نسل‌ها شناخته می‌شود. (ساروخانی و صداقتی فرد، ۱۳۸۸: ۱۳). در فرهنگی آکسفورد، مفهوم شکاف نسلی به عنوان اختلافی در نگرش یا رفتار جوانان و افراد سالمندتر تعریف شده که موجب عدم فهم متقابل آنها از یکدیگر می‌شود. به عقیده اکثر نظریه پردازان تحولات فکری و ساختاری حاصل از مدرنیزاسیون منجر به کاهش مشروعیت گروه‌های مرجع سنتی، استقلال طلبی و فردگرایی جوانان، گرایش به آزادی عمل و .. می‌گردد که این تغییرات در نهایت شکل‌گیری یک نسل جدید با هویتی کاملاً مستقل از نسل‌های قبلی را موجب می‌گردد.

در ایران چندین سال است که پژوهش‌ها و پیمایش‌هایی برای سنجش نگرش مردم صورت گرفته است از جمله پژوهشی تحت «آگاهی‌ها، نگرش‌ها و رفتارهای اجتماعی و فرهنگی در

ایران» که بوسیله منوچهر محسنی در سال ۱۳۷۴ صورت گرفته است، هدف این پژوهش شناخت تحولات فرهنگی جامعه بوده است. همچنین سه موج پژوهش تحت عنوان « ارزش ها و نگرش های ایرانیان» انجام شده است که موج اول آن در سال ۱۳۷۹ توسط عبدالعلی رضایی، موج دوم در سال ۱۳۸۲ توسط محسن گودرزی و موج سوم در سال ۱۳۹۴ توسط محمد رضا جوادی یگانه صورت گرفته است. هدف همگی این پژوهشگران آن بوده است که تغییراتی که در نگرش افراد جامعه بوجود آمده است را مورد بررسی قرار دهند. در این پژوهش ها مواردی مانند ارزش های اجتماعی (ارزش های اخلاقی، مشکلات اجتماعی، مذهب، سیاست) احساس عدالت، احساس آزادی و امنیت، دینداری و باورهای سیاسی، ترجیحات سیاسی مورد مطالعه قرار گرفته است اما به دلیل محرمانه بودن یا برخی ملاحظات دیگر هنوز متن این پژوهش ها برای استفاده عموم منتشر نشده است به همین خاطر ما توانستیم مطلبی از آنها را در اینجا ذکر کنیم. به پیروی از این تحقیقات ما بر آن شدیم که به بررسی اندیشه سیاسی نسل چهارم انقلاب اسلامی بپردازیم تا بفهمیم اندیشه آنها چگونه است.

پرسش های پژوهش:

سوال اصلی پژوهش:

آیا اندیشه سیاسی نسل چهارم انقلاب اسلامی نسبت به آرمان های اولیه انقلاب (استقلال، آزادی و عدالت اجتماعی) تغییر کرده است؟

سوال های فرعی پژوهش:

۱. آیا نگرش نسل چهارم انقلاب اسلامی ایران در مورد آزادی نسبت به نسل اول انقلاب تغییر یافته است؟

۲. آیا نگرش نسل چهارم انقلاب اسلامی ایران در مورد استقلال نسبت به نسل اول انقلاب تغییر یافته است؟

۳. آیا نگرش نسل چهارم انقلاب اسلامی ایران در مورد عدالت اجتماعی نسبت به نسل اول انقلاب تغییر یافته است؟

فرضیات

۱. به نظر می رسد که نسل چهارم انقلاب اسلامی ایران خواستار آزادی بیان و پوشش و شغل هستند.

۲. به نظر می‌رسد نسل چهارم انقلاب اسلامی ایران نسبت به استقلال کشور حساسیت زیادی ندارد.

۳. به نظر می‌رسد نسل چهارم انقلاب اسلامی ایران خواستار عدالت اجتماعی (شغل، مسکن) در جامعه است.

جدول شماره ۱: پیشینه پژوهش

ردیف	نام نویسنده	عنوان تحقیق	زمینه بررسی شکاف نسلی بعد از انقلاب
۱	غلامحسین عیوضی (۱۳۹۴)	بررسی جامعه شناختی شکاف نسلی در ایران پس از انقلاب اسلامی با تاکید بر عناصر فرهنگی هویت ایرانی	نوساینده شکاف نسلی بعد از انقلاب را از لحاظ جامعه شناسی بررسی کرده است.
۲	حبیب الله کریمیان و همکاران (۱۳۹۶)	تحلیل جامعه شناختی شکاف نسلی فرزندان و والدین در انتظار از نقش یکدیگر در خانواده شهری ایران (مطالعه موردی: تهران)	نوساینده شکاف نسلی بعد از انقلاب را از لحاظ جامعه شناختی بررسی کرده است.
۳	عیسی چراتی و همکاران (۱۳۹۵)	تبیین تاثیر عوامل اجتماعی موثر بر تفاوت ارزشی در جوانان (با استفاده از مدل سازی ساختاری)	نوساینده شکاف نسلی بعد از انقلاب را از لحاظ اجتماعی بررسی کرده است
۴	لیلا باقری و همکاران (۱۳۹۴)	مقایسه نگرش نسلهای انقلاب اسلامی به ابعاد دفاع مقدس (مطالعه موردی، شهروندان شهر تهران)	نوساینده شکاف نسلی بعد از انقلاب را از لحاظ سیاسی، فرهنگی و اجتماعی،

	نظامی و امنیتی، هویتی و بین المللی بررسی کرده است.		
۵	اسماعیل جهان بخش (۱۳۹۵)	عوامل شکاف نسلی در ارزش های اجتماعی و فرهنگی والدین و فرزندان در استان اصفهان)	نوساینده شکاف نسلی بعد از انقلاب را از لحاظ اجتماعی و فرهنگی بررسی کرده است
۶	حسن ارجمندی و همکاران (۱۳۹۲)	شکاف نسلی و عوامل اجتماعی و فرهنگی موثر بر آن در بین دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد اندیمشک	نوساینده شکاف نسلی بعد از انقلاب را در چهار بعد اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی بررسی کرده است
۷	مهران سهراب زاده (۱۳۸۸)	مقایسه ذهنیت نسلی و بین نسلی در نسل های دانشگاهی پس از انقلاب اسلامی	نوساینده شکاف نسلی بعد از انقلاب را از لحاظ تاریخی بررسی کرده است.
۸	داریوش بوستانی و همکاران (۱۳۹۱)	بررسی ساختار و محتوای ارزشی نسل ها (مطالعه موردی: شهروندان بالای ۱۸ سال شهر کرمان)	نوساینده شکاف نسلی بعد از انقلاب را از لحاظ ساختاری و ارزشی بررسی کرده است
۹	محمد رضا طالبان و همکاران (۱۳۹۶)	نگرش به ارزش های سیاسی انقلاب اسلامی: شکاف یا تفاوت نسلی؟	نوساینده شکاف نسلی بعد از انقلاب را از لحاظ سیاسی

بررسی کرده است			
نوسپینه شکاف نسلی بعد از انقلاب را از لحاظ اجتماعی و فرهنگی بررسی کرده است.	عوامل اجتماعی و فرهنگی موثر بر شکاف نسلی جوانان شهر تهران	مجید کفاشی (۱۳۹۴)	۱۰

چارچوب نظری

در زمینه شکاف نسلی و اندیشه نسل جوان در ایران تحقیقات زیادی انجام شده، نویسنده در این پژوهش به دنبال آن بود که از چارچوب نظری محققان داخلی استفاده کند اما در مطالعات انجام شده مشخص شد که تمامی تحقیقاتی که در این زمینه انجام شده نیز از چارچوب نظری اندیشمندان غربی استفاده کرده اند بنابراین به ناچار نویسنده مجبور شده که از چارچوب نظری غربی استفاده کند.

در این مقاله ما از چارچوب نظری کارل مانهایم استفاده می کنیم. به عقیده مانهایم اواخر نوجوانی در واقع سال های شکل گیری اصلی هستند که در طی آن، دیدگاه های فردی مجزا و متمایز درباره سیاست و جامعه در سطح وسیعی شکل می گیرد و تنها در این نقطه از چرخه حیات است که برخوردی زنده و نو با جهان اجتماعی - سیاسی به وجود می آید که در طول تاریخ بعدی زندگی فرد به ندرت تکرار خواهد شد. مانهایم بیشتر به تجربه نسلی تکیه می کند و معتقد است هر نسلی دارای تجربیات متفاوت از نسل قبل خود می باشد که هر چند در طبقات مختلف هستند و آگاهی های مختلفی دارند ولی رویکرد و موضع گیری مشترکی دارند که از تجربه مشترک آن نسل حاصل می شود. (ارجمند، ۱۳۹۲، ۳۴). در این رویکرد، نسل به عنوان جمعی مطرح است که با آگاهی خاص از مقولاتی همچون رفاه، عادات، ناامنی، استثمار و ... پیوند خورده است و در ذهنیت عموم افراد آن، مفهومی آرمانی از مقولات مذکور وجود دارد و بر این اساس، از آمادگی ذهنی و رفتاری خاص که غالباً متفاوت از نسل های قبلی است، برخوردار می باشد. در نظر وی جامعه بشری به طور عادی، دارای تغییر و تحول تدریجی و ناپیدا اما اساسی و جدی است که حاصل آن، ظهور نسل هایی با ایده ها و تفکرات جدید است.

همچنین وی در سال ۱۹۲۵ مقاله ای تحت عنوان «مشکل نسل ها» نوشت که بحث از نسل را به طور جدی آغاز نمود و بسیاری پس از وی به این بحث توجه نمودند. مرکزی ترین عنصر بحث وی «واحد نسلی» است که به معنای گروه سنی - زیستی در نظر گرفته شده است و دارای چندین ویژگی است: (کریمیان، ۱۳۹۶، ۲۳)

۱. دارای محل مشترک در جریان اجتماعی و تاریخی است. این واقعیت تعیین کننده حوزه کسب تجربه ممکن با توجه به شرایط است.

۲. سرنوشت و علقه مشترک بر اساس طبقه بندی اقتصادی اجتماعی دارند.

۳. دارای هویت واحد و بر اساس تجربه مشترک هستند.

از نظر مانهایم واحد نسلی بیشتر از یک گروه سنی زیستی و هر یک از همدوره های سنی است. واحد نسلی همچون جمع شدن افراد مشابه از نظر سنی نیست، بلکه واحد اجتماعی پیوند با یکدیگر از طریق ساختار مشترک، سیستم ظرفیتی مشترک، خود آگاهی همچون یک واحد اجرایی و کنش متقابل اجتماعی و انسجام در میان اعضا است. (کریمیان، ۱۳۹۶، ۲۴)

به اعتقاد مانهایم، نسل یک آفرینش اجتماعی است و نه یک ضرورت بیولوژیکی. پیدایش نسل به معنای اجتماعی با تغییر اجتماعی و سرعت آن مرتبط است و جایی که حوادث تازه، کمیاب هستند و تغییرات کند و آهسته صورت می گیرد، مثل جوامع سنتی - دهقانی، نسل مجزا ظاهر نمی شود و فقط هنگامی که در جایی چنین حوادثی زیاد و سریع رخ می دهند، به طوری که یک گروه نسلی بر حسب آگاهی تاریخی و اجتماعی خود مشخص می شود، از یک نسل حقیقی می توان صحبت نمود. نظریه نسلی مانهایم، با وجود تاکید بر ماهیت اجتماعی نسل ها حاوی مفهوم دوره زندگی نیز هست، زیرا هر چند نظر وی درباره نقطه زمانی ای که در آن یک گروه نسلی شروع به شکل گیری یک نقش نسلی منحصر به فرد می کند، واضح نیست، اما به نظر می رسد وی سن ۱۷ سالگی، گاه کمی زودتر و یا اندکی دیرتر را در این مورد معین می کند. (جارالهی، ۱۳۹۲، ۸۲)

به اعتقاد مانهایم تجربه وقایع مهم اجتماعی به طور مشترک توسط گروهی تقریباً همسن و سال در حدود ۱۷ تا ۲۵ سالگی موجب تشکیل آگاهی یا ذهنیت مشترک میان آنان می شود و

اینجاست که ایدئولوژی متمایز نسل ظهور می‌یابد، هنگامی که این ایدئولوژی روی گرایش‌ها و رفتارهای نسل تاثیر گذارند و تجارب نسلی در طول حیات اعضای نسل پایداری نسبی داشته باشند، نسلی متمایز (به معنای جامعه شناختی آن) شکل گرفته است. از این جهت، نسل که در جریان کنش و تجربه تاریخی مشترک شکل می‌گیرد و از رهگذر آگاهی و حافظه جمعی تداوم می‌یابد، منبع خاصی برای هویت ارزشی افراد است؛ بدین معنی که نسل در این رویکرد به عنوان جمعی مطرح است که با یک نوع آگاهی خاص از مقولاتی همچون رفاه، عدالت، ناامنی، استثمار، طرد و .... پیوند خورده است و در ذهنیت عموم افراد آن، مفهوم آرمانی از مقولات یاد شده وجود دارد که بر اساس آن از آمادگی ذهنی و رفتاری خاص که غالباً متفاوت از نسل‌های قبلی است برخوردارند. (جارالهی، ۱۳۹۲، ۸۲) با توجه به این نکته که امروزه در ایران بین اندیشه‌های نسل اول انقلاب و نسل‌های بعد مخصوصاً نسل چهارم انقلاب تفاوت‌هایی پدیدار شده است که می‌توان از آن به عنوان شکاف نسلی یاد کرد، برای بررسی و ریشه‌یابی این شکاف نسلی باید بررسی‌هایی انجام شود، یکی از راه‌های بررسی این وضعیت تحقیقات میدانی است که از نزدیک با جوانان در ارتباط است و اندیشه‌های آنها را مورد ارزیابی قرار می‌دهد، به طبع انجام این کار نیازمند استفاده از نظرات اندیشمندانی است که در حوزه شکاف نسلی تحقیقات و مطالعات گسترده‌ای انجام داده‌اند. بنابراین نویسندگان در این پژوهش نیز از چارچوب نظری کارل مانهایم که یکی از برجسته‌ترین اندیشمندانی است که در حوضه شکاف نسلی اندیشه‌ریزی کرده، استفاده کرده است در جهت علمی شدن هر چه بیشتر پژوهش حاضر.

روش تحقیق:

در این پژوهش از روش کمی استفاده شده است. روش گردآوری داده‌های این پژوهش میدانی است، جامعه آماری ما در این پژوهش جوانان ۱۸ تا ۲۹ ساله شهر شیراز در سال ۱۳۹۹ می‌باشد. بر اساس آماری که در سالنامه آماری استان فارس منتشر شده است جمعیت جوانان این سن شهر شیراز ۴۹۷۸۳۳ نفر می‌باشند که با محاسبه‌ای که با فرمول کوکران صورت گرفته، جامعه آماری با خطای ۵٪، ۴۰۰ نفر برآورد شده است. شهر شیراز به ۱۲ منطقه تقسیم شده است که شامل

ثروتمند نشین، متوسط نشین و فقیر نشین می باشد. بنابراین ما ۴ منطقه از آن ۱۲ منطقه را که شامل مناطق ۱، ۳، ۶ و ۹ می باشد را برای نظر سنجی انتخاب کرده ایم به این دلیل که هر سه قشر از جامعه در این مناطق وجود دارند.

ابزار گردآوری اطلاعات:

بخش اصلی تحقیق، پیمایشی است که برای سنجش متغیرهای مورد بررسی انجام خواهد شد. تکنیک پرسشنامه می تواند با بهره گیری از مقیاس معتبر، سیمائی مقرون به واقعیت از جامعه آماری را ارائه نماید. یافته های تحقیق در قالب جداول و نمودارهای فراوانی توصیفی از جامعه آماری در حوزه تحقیق ارائه می دهد و با استفاده از آمارها و آزمونهای آماری میزان همبستگی متغیرهای مستقل و وابسته فرضیات تحقیق نشان داده می شود. برای تکمیل پرسشنامه از پرسشگران تعلیم دیده که به صورت حضوری با مراجعه به آدرسهای تعیین شده در تعیین نمونه آماری آنرا تکمیل می نمایند استفاده خواهد شد. در این پرسشنامه آرمان هایی مانند استقلال، آزادی و عدالت اجتماعی مورد سنجش قرار گرفته است. بعد از جمع آوری داده ها آن ها را کد بندی کرده و در نرم افزار SPSS وارد کرده نتایج به دست آمده از آن را مورد تجزیه و تحلیل قرار می دهیم.

یافته های پژوهش:

در این قسمت از پژوهش به تجزیه و تحلیل یافته های پژوهش پرداخته می شود:
جدول شماره ۲: نظر آزمودنی ها در مورد برخورداری افراد جامعه از حقوق یکسان

آیابه نظر شما و براساس واقعیت های موجود در جامعه؛ به چه میزان مردم بدون توجه به قوم، قبیله و رنگ و نژاد از حقوق یکسانی در جامعه برخوردارند؟	درصد فراوانی
زیاد	۳٪
تا حدودی	۳۳٪
کم	۴۴٪
اصلا	۲۰٪
جمع کل	۱۰۰٪

جدول فوق نشان می دهد که: نزدیک به دو سوم افراد (۶۴٪) معتقدند که براساس واقعیت های

موجود در جامعه؛ مردم بدون توجه به قوم، قبیله و رنگ و نژاد به میزان کم یا اصلاً از حقوق یکسانی در جامعه برخوردارند.

جدول شماره ۳: رابطه جنسیت گروه‌های آزمودنی با نظر آنها در مورد یکسانی حقوق افراد در جامعه

جنسیت:	زن	مرد
آیا به نظر شما و براساس واقعیت‌های موجود در جامعه؛ به چه میزان مردم بدون توجه به قوم، قبیله و رنگ و نژاد از حقوق یکسانی در جامعه برخوردارند؟	درصد فراوانی	درصد فراوانی
زیاد	٪۱	٪۶
تا حدودی	٪۳۳	٪۲۸
کم	٪۴۱	٪۴۸
اصلاً	٪۲۴	٪۱۷
جمع	٪۱۰۰	٪۱۰۰

نتایج حاصل از جدول فوق نشان می‌دهد که حدود ۷۰٪ زنان و مردان هر دو معتقدند که کم و تا حدودی افراد جامعه از حقوق یکسانی برخوردار هستند. بنابراین می‌توان گفت که بین جنسیت افراد و نظر آنها در مورد برخورداری افراد جامعه از حقوق یکسان تفاوت معناداری وجود ندارد.

جدول شماره ۴: نظر آزمودنی‌ها در مورد اولویت شعارهای انقلاب (استقلال - آزادی - عدالت اجتماعی)

درصد فراوانی	شعار اصلی انقلاب اسلامی این بود: استقلال - آزادی - جمهوری اسلامی که بحث عدالت اجتماعی در میان آن گنجانده شده بود در حال حاضر، به نظر شما توجه به کدام یک باید در
--------------	--

	اولویت قرار بگیرد؟
٪۸	استقلال
٪۲۷	آزادی
٪۸	تثبیت و تقویت نظام جمهوری اسلامی
٪۵۷	عدالت اجتماعی
٪۱۰۰	جمع کل

نتایج به دست آمده از جدول فوق نشان می دهد که: بیشترین افراد (٪۵۷) معتقدند که باید عدالت اجتماعی در اولویت قرار گیرد. با توجه به نتایج به دست آمده می توان نتیجه گرفت که در حال حاضر نسل چهارم انقلاب عدالت اجتماعی را بیش از هر اولیوی مورد توجه دارد و خواستار تحقق آن در جامعه است.

جدول شماره ۵: رابطه جنسیت افراد با نظر آنها در مورد اولویت شعارهای اصلی انقلاب اسلامی (استقلال - آزادی - عدالت اجتماعی)

جنسیت:	زن	مرد
شعار اصلی انقلاب اسلامی این بود: استقلال - آزادی - جمهوری اسلامی که بحث عدالت اجتماعی در میان آن گنجانده شده بود. در حال حاضر، به نظر شما توجه به کدام یک باید در اولویت قرار بگیرد؟	درصد فراوانی	درصد فراوانی
استقلال	٪۷	٪۱۰
آزادی	٪۲۲	٪۳۰
تثبیت و تقویت نظام جمهوری اسلامی	٪۷	٪۹

عدالت اجتماعی	٪۶۳	٪۵۰
جمع	٪۱۰۰	٪۱۰۰

نتایج حاصل از جدول فوق نشان می‌دهد که زنان و مردان هر دو بیشتر اعتقاد به اولویت عدالت اجتماعی دارند. بنابراین بین جنسیت افراد و نظر آنها در مورد اولویت شعارهای انقلاب اسلامی رابطه معناداری وجود ندارد.

جدول شماره ۶: نظر آزمودنی‌ها در مورد اولویت استقلال- آزادی- عدالت اجتماعی

ترجیح می‌دهید مسئولان حکومت به کدام گزینه زیر توجه بیشتر کرده و اولویت دهند؟	درصد فراوانی
استقلال- آزادی	٪۱۲
آزادی- عدالت اجتماعی	٪۵۵
عدالت اجتماعی- استقلال	٪۳۰
تثبیت نظام - صدور انقلاب	٪۳
جمع کل	٪۱۰۰

نتایج به دست آمده از جدول فوق نشان می‌دهد که: بیشترین افراد (٪۵۵) افراد معتقدند که مسئولان کشور به آزادی و عدالت اجتماعی توجه بیشتری کرده و اولویت دهند... نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که آزمودنی‌ها بیش از هر چیزی خواستار آزادی و عدالت اجتماعی در کشور هستند.

جدول شماره ۷: رابطه جنسیت افراد با نظر آنها در مورد اولویت‌های مسئولان حکومت

جنسیت:	زن	مرد
ترجیح می‌دهید مسئولان حکومت به کدام گزینه زیر توجه بیشتر کرده و اولویت دهند؟	درصد فراوانی	درصد فراوانی

استقلال - آزادی	٪۱۱	٪۱۳
آزادی - عدالت اجتماعی	٪۵۷	٪۵۳
عدالت اجتماعی - استقلال	٪۲۹	٪۲۸
تثبیت نظام - صدور انقلاب	٪۱	٪۵
جمع	٪۱۰۰	٪۱۰۰

نتایج حاصل از جدول فوق نشان می دهد که زنان و مردان هر دو بیشتر معتقدند آزادی و عدالت توسط مسئولان حکومت در اولویت قرار گیرد. بنابراین می توان گفت که بین جنسیت افراد و نظر آنها در مورد اولویت های مسئولین حکومت رابطه معناداری وجود ندارد.

جدول شماره ۸: نظر آزمودنی ها در مورد تحقق زوج دوتایی فوق (سوال قبل)

سوال: به نظر شما اولویت برنامه ریزی برای تحقق زوج دوتایی فوق با کدام گزینه است ؟	درصد فراوانی
آزادی	٪۲۴
استقلال	٪۱۷
عدالت اجتماعی	٪۵۴
تثبیت نظام	٪۳
جمع کل	٪۱۰۰

نتایج حاصل از جدول فوق نشان می دهد که از نظر آزمودنی ها عدالت اجتماعی (٪۵۴) بیشتر باید در اولویت برنامه ریزی قرار گیرد .

جدول شماره ۹: رابطه جنسیت افراد و نظر آنها در مورد اولویت برنامه ریزی مسئولان

جنسیت:	زن	مرد
به نظر شما اولویت برنامه ریزی برای تحقق زوج دوتایی	درصد فراوانی	درصد فراوانی

		فوق (سوال قبل) با کدام گزینه است؟
آزادی	٪۲۲	٪۲۷
استقلال	٪۱۳	٪۲۲
عدالت اجتماعی	٪۶۱	٪۴۷
تثبیت نظام	٪۳	٪۴
جمع	٪۱۰۰	٪۱۰۰

نتایج حاصل از جدول فوق نشان می‌دهد که زنان و مردان هر دو بیشتر معتقدند که عدالت اجتماعی برای برنامه ریزی مسئولان در اولویت باشد. بنابراین بین جنسیت افراد و نظر آنها در مورد الویت مسئولان برای برنامه ریزی رابطه معناداری وجود ندارد.

جدول شماره ۱۰: نظر آزمودنی‌ها در مورد درک آنها از واژه آزادی

کدام گزینه بیان‌کننده بهتر در درک شما از واژه آزادی است؟	درصد فراوانی
آزادی سیاسی (اجتماعات - احزاب - فعالیت سیاسی)	٪۹
آزادی اجتماعی (احوال شخصیه - پوشش - شغل)	٪۳۹
آزادی‌های حکومتی (آن چه حکومت عمل به آن را مصلحت می‌داند)	٪۶
آزادی فکر و بیان	٪۴۵
جمع کل	٪۱۰۰

نتایج به دست آمده از جدول فوق نشان می‌دهد که: بیشترین افراد (٪۴۵) بهترین درک خود از واژه آزادی را آزادی فکر و بیان می‌دانند. از این نتایج می‌توان فهمید که آزمودنی‌ها خواستار آزادی از نوع آزادی فکر و بیان هستند.

جدول شماره ۱۱: رابطه بین جنسیت افراد و درک آنها در مورد واژه آزادی

جنسیت	زن	مرد
کدام گزینه بیان کننده بهتر در درک شما از واژه آزادی است ؟	درصد فراوانی	درصد فراوانی
آزادی سیاسی (اجتماعات - احزاب - فعالیت سیاسی)	٪۴	٪۱۵
آزادی اجتماعی (احوال شخصی - پوشش - شغل)	٪۴۷	٪۳۱
آزادی های حکومتی (آن چه حکومت عمل به آن را مصلحت می داند)	٪۳	٪۸
آزادی فکر و بیان	٪۴۵	٪۴۵
جمع	٪۱۰۰	٪۱۰۰

نتایج حاصل از جدول فوق نشان می دهد که زنان و مردان هر دو بیشتر اعتقاد به آزادی های اجتماعی (احوال شخصی - پوشش - شغل) و همچنین هر دو بیشتر اعتقاد به آزادی فرک و بیان دارند. بنابراین می توان گفت که بین جنسیت افراد و درک آنها از واژه آزادی رابطه معناداری وجود ندارد.

جدول شماره ۱۲: نظر آزمودنی ها در مورد تحقق استقلال - آزادی و عدالت اجتماعی بعد از انقلاب

به نظر نسل همسالان شما استقلال، آزادی و عدالت اجتماعی بعد از انقلاب چقدر تحقق پیدا کرده است؟	درصد فراوانی
بسیار زیاد	٪۱
زیاد	٪۶

متوسط	٪۲۷
کم	٪۶۵
جمع کل	٪۱۰۰

نتایج به دست آمده از جدول فوق نشان می‌دهد که: بیشترین افراد (٪۶۵) معتقدند استقلال، آزادی و عدالت اجتماعی بعد از انقلاب کم تحقق پیدا کرده است. و (٪۲۷) معتقدند استقلال، آزادی و عدالت اجتماعی بعد از انقلاب در حد متوسط تحقق پیدا کرده است. با توجه به این نتایج می‌توان گفت که بیشترین آزمودنی‌ها معتقدند استقلال، آزادی و عدالت اجتماعی بعد از انقلاب کم و متوسط تحقق پیدا کرده است.

جدول شماره ۱۳: رابطه جنسیت افراد با نظر آنها در مورد میزان تحقق استقلال- آزادی و عدالت اجتماعی بعد از انقلاب

جنسیت	زن	مرد
به نظر نسل همسالان شما استقلال، آزادی و عدالت اجتماعی بعد از انقلاب چقدر تحقق پیدا کرده است؟	درصد فراوانی	درصد فراوانی
بسیار زیاد	٪۱	٪۲
زیاد	٪۴	٪۸
متوسط	٪۲۸	٪۲۶
کم	٪۶۶	٪۶۴
جمع	٪۱۰۰	٪۱۰۰

نتایج حاصل از جدول فوق نشان می‌دهد که زنان و مردان هر دو بالای (٪۹۰) معتقدند که استقلال- آزادی و عدالت اجتماعی در حد متوسط و کم در بعد از انقلاب تحقق پیدا کرده است. بنابراین می‌توان گفت که بین جنسیت افراد و نظر آنها در مورد تحقق استقلال- آزادی و عدالت اجتماعی بعد از انقلاب رابطه معناداری وجود ندارد.

جدول شماره ۱۴: نظر آزمودنی ها در مورد تمرکز آنها بر روی مسائل

توجه شما به عنوان یک انسان مسئول و متفکر؛ بیشتر بر کدام گزینه زیر متمرکز است؟	درصد فراوانی
کشورها و جوامع مظلوم چون فلسطین و لبنان	٪۴
کشور و جامعه ایران	٪۷۹
کشورهای انقلابی و مخالف سلطه آمریکا مانند ونزوئلا و کره شمالی	٪۳
مردم فقیر در سراسر جهان که در کشورهای ثروتمند هستند	٪۱۴
جمع کل	٪۱۰۰

نتایج حاصل از جدول فوق نشان می دهد که: بیشترین افراد (٪۷۹) معتقدند به عنوان یک انسان مسئول و متفکر توجه خود را به کشور و جامعه ایران متمرکز می کنند. نتایج به دست آمده نشان می دهد که آزمودنی ها خواستار تمرکز و توجه به مردم و جامعه ایران هستند.

جدول شماره ۱۵: رابطه جنسیت افراد و تمرکز آنها روی مسائل

جنسیت:	زن	مرد
توجه شما به عنوان یک انسان مسئول و متفکر؛ بیشتر بر کدام گزینه زیر متمرکز است؟	درصد فراوانی	درصد فراوانی
کشورها و جوامع مظلوم چون فلسطین و لبنان	٪۲	٪۶
کشور و جامعه ایران	٪۸۵	٪۷۳
کشورهای انقلابی و مخالف سلطه آمریکا مانند ونزوئلا و کره شمالی	٪۲	٪۴
مردم فقیر در سراسر جهان که در کشورهای ثروتمند هستند.	٪۱۰	٪۱۶

جمع	%۱۰۰	%۱۰۰
-----	------	------

نتیج حاصل از جدول فوق نشان می دهد که زنان و مردان هر دو بیشتر معتقدند روی مسائل مربوط به کشور و جامعه ایران احساس مسئولیت می کنند و روی آن متمرکز هستند. بنابراین می توان گفت که بین جنسیت افراد و نظر آنها در مورد تمرکز بر مسائل ذکر شده رابطه معناداری وجود ندارد.

نتیجه گیری:

پژوهش حاضر گامی است در جهت بررسی اندیشه سیاسی نسل چهارم انقلاب و در این پژوهش به نتایجی رسیده است که برای مسولان می تواند قابل تامل باشد، این پژوهش سعی کرده تا واقعیت هایی که در جامعه وجود دارد را بی پرده بیان کند تا بتواند گامی در جهت شناسایی و حل مشکلات برداشته باشد. در زیر نتایجی که از نظر سنجی جوانان ۱۸ تا ۲۹ سال شیراز در زمینه اندیشه سیاسی آنها به دست آمده آورده شده است:

- در پاسخ به این پرسش که آیا به نظر شما و براساس واقعیت های موجود در جامعه؛ به چه میزان مردم بدون توجه به قوم، قبیله و رنگ و نژاد از حقوق یکسانی در جامعه برخوردارند؟ (۴۴٪) افراد معتقدند که براساس واقعیت های موجود در جامعه؛ مردم بدون توجه به قوم، قبیله و رنگ و نژاد به میزان کم از حقوق یکسانی در جامعه کم برخوردارند. این آمار نشان می دهد که میزان رضایت نسل چهارم از یکسانی حقوق افراد در حد متوسط و کم است که نیم دیگر افراد که معتقد به یکسانی حقوق نیستند هم باید از طرف مسولان مورد توجه قرار گیرند و برای جلب رضایت آنها نیز تدبیری اندیشیده شود

در پاسخ به این پرسش که شعار اصلی انقلاب اسلامی این بود: استقلال - آزادی - جمهوری اسلامی که بحث عدالت اجتماعی در میان آن گنجانده شده بود در حال حاضر، به نظر شما توجه به کدام یک باید در اولویت قرار بگیرد؟ در بین آزمودنی ها (۵۷٪) معتقدند که باید عدالت اجتماعی در اولویت قرار گیرد می توان نتیجه گرفت که در حال حاضر نسل چهارم انقلاب عدالت اجتماعی را بیش از هر اولویتی مورد توجه دارد و خواستار تحقق آن در جامعه است.

در پاسخ به این پرسش که در جوامع کنونی، حکومت یک کشور و حکام آن - نهادهای غیر

حکومتی و جامعه مدنی - نظام روابط بین الملل و بازیگران جهانی در سیاست سازی و برنامه ریزی و در نهایت کوشش برای پیشرفت کشور تاثیر گذارند به نظر شما تاثیر حکومت و نخبگان سیاسی در نظام جمهوری اسلامی به چه میزان است؟ در بین آزمودنی ها (۷۹٪) معتقدند به عنوان یک انسان مسئول و متفکر توجه خود را به کشور و جامعه ایران متمرکز می کنند نتایج به دست آمده نشان می دهد که آزمودنی ها خواستار تمرکز و توجه بیشتر مسولان به مردم و جامعه ایران هستند.

در پاسخ به این پرسش که توجه شما به عنوان یک انسان مسئول و متفکر؛ بیشتر بر کدام گزینه زیر متمرکز است در بین آزمودنی ها (۵۵٪) افراد معتقدند که مسولان کشور به آزادی و عدالت اجتماعی توجه بیشتری کرده و اولویت دهند. نتایج به دست آمده نشان می دهد که آزمودنی ها بیش از هر چیزی خواستار آزادی و عدالت اجتماعی در کشور هستند. شاید بتوان گفت که شرایط اقتصادی که در دوران تحریم به کشور تحمیل شده و فشارهای اقتصادی که به افراد جامعه وارد شده بی تاثیر نیست در اندیشه نسل چهارم انقلاب.

در پاسخ به این پرسش که کدام گزینه بیان کننده بهتر در درک شما از واژه آزادی است؟ در بین آزمودنی ها (۴۵٪) بهترین درک خود از واژه آزادی را آزادی فکر و بیان می دانند. از این نتایج می توان فهمید که آزمودنی ها خواستار آزادی از نوع آزادی فکر و بیان هستند. عوامل متعددی می تواند در شکل گیری این طرز تفکر تاثیر گذار باشد مانند گسترش اندیشه های مردم سالاری در جامعه و برنامه هایی که در شبکه های مختلف پخش می شوند

در پاسخ به این پرسش که به نظر شما استقلال، آزادی و عدالت اجتماعی بعد از انقلاب چقدر تحقق پیدا کرده است؟ در بین آزمودنی ها (۶۵٪) معتقدند استقلال، آزادی و عدالت اجتماعی بعد از انقلاب کم تحقق پیدا کرده است. با توجه به این نتایج می توان گفت که بیشترین آزمودنی ها معتقدند استقلال، آزادی و عدالت اجتماعی بعد از انقلاب کم تحقق پیدا کرده است. این نتیجه هم نشان از آن دارد که مسولان نیازمند دقت نظر بیشتری نسبت به مقوله های استقلال، آزادی و عدالت اجتماعی هستند. و اینکه چه شرایطی در جامعه حاکم شده است که جوانان نسل چهارم انقلاب در سطح بالایی خواستار ایجاد عدالت اجتماعی در جامعه هستند.

همچنین نتایج به دست آمده نشان می دهد این فرضیه که نسل چهارم انقلاب اسلامی ایران خواستار آزادی بیان و پوشش و شغل هستند قابل اثبات است. فرضیه نسل چهارم انقلاب

اسلامی ایران خواستار عدالت اجتماعی (شغل، مسکن) در جامعه است قابل اثبات است. و فرضیه سوم که نسل چهارم انقلاب اسلامی ایران نسبت به استقلال کشور حساسیت زیادی ندارد نیز قابل اثبات است. از طرف دیگر رد نتایجی که از این پژوهش به دست آمده است رابطه معناداری بین اندیشه سیاسی زنان و مردان مورد آزمون وجود ندارد و درصد های به دست آمده از نظراتشان مشابه است به طوری که دود ۷۰٪ زنان و مردان معتقدند که کم و تا حدودی افراد جامعه از حقوق یکسانی برخوردار هستند. بنابراین می توان گفت که بین جنسیت افراد و نظر آنها در مورد برخورداری افراد جامعه از حقوق یکسان تفاوت معناداری وجود ندارد. زنان و مردان هر دو بیشتر اعتقاد به اولویت عدالت اجتماعی دارند. بنابراین بین جنسیت افراد و نظر آنها در مورد اولویت شعارهای انقلاب اسلامی رابطه معناداری وجود ندارد.

زنان و مردان هر دو بیشتر معتقدند روی مسائل مربوط به کشور و جامعه ایران احساس مسئولیت می کنند و روی آن متمرکز هستند. بنابراین می توان گفت که بین جنسیت افراد و نظر آنها در مورد تمرکز بر مسائل ذکر شده رابطه معناداری وجود ندارد. زنان و مردان هر دو بیشتر معتقدند آزادی و عدالت توسط مسئولان حکومت در اولویت قرار گیرد. بنابراین می توان گفت که بین جنسیت افراد و نظر آنها در مورد اولویت های مسئولین حکومت رابطه معناداری وجود ندارد. زنان و مردان هر دو بیشتر معتقدند که عدالت اجتماعی باید در اولویت قرار گیرد بنابراین بین جنسیت افراد و نظر آنها در مورد اولویت برنامه ریزی مسئولان رابطه معناداری وجود ندارد.

زنان و مردان هر دو بیشتر اعتقاد به آزادی های اجتماعی (احوال شخصیه- پوشش- شغل) و همچنین هر دو بیشتر اعتقاد به آزادی فکر و بیان دارند. بنابراین می توان گفت که بین جنسیت افراد و درک آنها از واژه آزادی رابطه معناداری وجود ندارد. زنان و مردان هر دو بالای (۹۰٪) معتقدند که استقلال- آزادی و عدالت اجتماعی در حد متوسط و کم در بعد از انقلاب تحقق پیدا کرده است. بنابراین می توان گفت که بین جنسیت افراد و نظر آنها در مورد تحقق استقلال- آزادی و عدالت اجتماعی بعد از انقلاب رابطه معناداری وجود ندارد.

با مطالعه تحقیقاتی که قبل از این پژوهش صورت گرفته و اندیشه جوانان را مورد بررسی قرار داده است می توان متوجه شد که همگی آنها به این نتیجه رسیده اند که در اندیشه جوانان نسبت به قبل تفاوت هایی صورت گرفته است به طور مثال آقای غفاری در سال ۱۳۹۰ پژوهشی تحت عنوان تبیین نسلی تغییر ارزشی شهروندان تهران انجام داده اند و در آن تحقیق به این نتیجه رسیده

اند که میزان خیر خواهی و عام گرایی جوانان نسبت به نسل های قبل کاهش پیدا کرده، یکی از نتایج به دست آمده از پژوهش حاضر نیز این بود که بیشتر باید به مردم کشور خودمان توجه کنیم تا به کشورهای دیگر. خانم باقری تحقیقی در (۱۳۹۳) تحت عنوان نگرش نسل های انقلاب اسلامی نسبت به ابعاد دفاع مقدس انجام داده اند که از جمله نتایج پژوهش ایشان این است که نسل های اول انقلاب نگرش مثبت تری به ارزش های انقلاب اسلامی داشته اند نسبت به نسل های جوان تر. آقای کریمیان در سال (۱۳۹۶) پژوهشی تحت عنوان تحلیل جامعه شناختی شکاف نسلی فرزندان و والدین انجام داه اند و در پژوهش خود به این نتیجه رسیده بودند که در بعد شعائر و مناسک دینی نظیر نماز و روزه و .... شکاف نسلی بوجود آمده و نسل های جوان کمتر به آن توجه می کنند. آقای یزدانی (۱۳۹۰) در پژوهشی تحت عنوان شکاف نسل ها معتقدند که در پوشش - رفتارهای اجتماعی - معاشرت ها - تغذیه و موضع گیری سیاسی شکاف نسلی بوجود آمده و جوانان نسبت به نسل های قبل از خود تغییر کرده اند. آقای سهراب زاده در سال (۱۳۸۸) پژوهشی تحت عنوان مقایسه ذهنیت نسل و بین نسل در نسل های دانشگاهی پس از انقلاب انجام داده اند و در آن به این نتیجه رسیده اند نسل جدید بعد از انقلاب به واسطه رشد و توسعه فناوری های نوین ارتباطی تحت تاثیر پدیده های جهانی قرار گرفته و تفکرات آنها نسبت به نسل های قبل تغییر کرده است. نتایج حاصل از پژوهش حاضر نیز که در صدد بررسی اندیشه سیاسی نسل چهارم انقلاب نسبت به آرمان های اولیه انقلاب یعنی استقلال، آزادی و عدالت اجتماعی بوده است، حاکی از این است که در نگرش نسل چهارم انقلاب نسبت به نسل های قبل تفاوت بوجود آمده است و با توجه به نتایجی که از سایر پژوهش ها در فوق ذکر شد می توان نتیجه گرفت که پژوهش حاضر موید پژوهش های پیش است و همگی نهایتاً به این نتیجه رسیده اند که در اندیشه نسل های جوان نسبت به نسل های قبل تغییراتی صورت گرفته است که این تغییرات می تواند ناشی از عوامل مختلفی باشد از جمله گسترش استفاده از ماهواره، اینترنت، فضای مجازی، تهاجم فرهنگی و ....

فهرست منابع :

- تاجیک، محمدرضا (۱۳۸۳) شکاف یا گسست نسلی در جامعه امروز: تحلیل‌ها، تخمین‌ها و تدبیرها. تهران، مرکز مطالعات و تحقیقات استراتژیک.
- جاجرمی، کاظم (۱۳۷۷) نسل جوان؛ ویژگی ساختاری نسل نو. تهران، بنیاد مطالعات آسیایی.
- ارجمندی، حسن و همکاران (۱۳۹۲) شکاف نسلی و عوامل اجتماعی و فرهنگی موثر بر آن در بین دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد اندیمشک. فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی جوانان، سال چهارم، شماره پانزدهم.
- آزاد ارمکی، تقی (۱۳۷۹) « بررسی تحولات اجتماعی و فرهنگی در طول سه نسل خانواده تهرانی». فصلنامه علوم اجتماعی
- باقری، لایلا و سید مرتضی رضوی (۱۳۹۳) مقایسه نگرش نسل‌های انقلاب اسلامی به ابعاد دفاع مقدس، فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی و دفاع مقدس، دوره جدید، سال اول، شماره اول، بهار و تابستان ۹۴
- بوستانی، داریوش و مسعود چاری صادق (۱۳۹۲) بررسی ساختار و محتوای ارزشی نسل‌ها (مطالعه موردی شهروندان بالای ۱۸ سال شهر کرمان)، فصلنامه راهبرد اجتماعی و فرهنگی، سال دوم، شماره ششم.
- جهان‌بخش، اسماعیل (۱۳۹۵) عوامل شکاف نسلی در ارزش‌های اجتماعی و فرهنگی والدین و فرزندان در استان اصفهان، فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی جوانان، سال ششم، شماره بیست و یکم.
- جارالهی، عذرا (۱۳۹۲) تفاوت نسلی میان مادران و دختران: بررسی عوامل موثر بر تفاوت نگرش آنها به ارزش‌های مربوط به خانواده، فصلنامه برنامه ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، شماره ۱۴ چراتی، عیسی و سید علی هاشمی‌فر (۱۳۹۵) تبیین تاثیر عوامل اجتماعی موثر بر تفاوت ارزشی در جوانان، فصلنامه پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال دهم شماره چهارم، ۱۳۹۵
- رحیمی، محمد (۱۳۹۰) « شکاف نسلی در رویکرد جامعه‌شناختی.
- ساروخانی، باقر و مجتبی صدقاتی فرد (۱۳۸۸) شکاف نسلی در خانواده ایرانی: دیدگاه و بینش

ها. فصلنامه علوم اجتماعی، سال سوم، ش ۴

سهراب زاده، مهرباب (۱۳۸۱) مقایسه ذهنیت نسلی و بین نسلی در نسل های دانشگاهی پس از انقلاب، فصلنامه تحقیقات فرهنگی، دوره دوم، شماره هشت
طالبان، محمد رضا و احسان عسکری (۱۳۹۶) نگرش به ارزش های سیاسی انقلاب اسلامی، شکاف یا تفاوت نسلی؟، فصلنامه اندیشه سیاسی در اسلام، شماره دوازده
عیوضی، غلامحسین (۱۳۹۴) بررسی جامعه شناختی شکاف نسلی در ایران پس از انقلاب اسلامی با تاکید بر عناصر فرهنگی هویت ایرانی، فصلنامه اسلام و مطالعات اجتماعی، سال سوم، شماره ۳

کریمیان، حبیب اله و مهرداد نوابخش (۱۳۹۶) تحلیل جامعه شناختی شکاف نسلی فرزندان و والدین در انتظار از نقش یکدیگر در خانواده شهری ایران، مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران، سال نهم، شماره سوم، تابستان ۱۳۹۶
کفاشی، مجید (۱۳۹۴) عوامل اجتماعی و فرهنگی موثر بر شکاف نسلی جوانان شهر تهران، فصلنامه زن و جامعه، سال ششم، شماره اول.
معدفر، سعید (۱۳۸۳) شکاف نسلی یا گسست فرهنگی. فصلنامه علوم اجتماعی، شماره بیست و چهار.